

OĞUZ ATAY'DAN GELEN OTOBİYOGRAFİK YANSIMALARIN VE TERİM OLARAK "YABANCILAŞMA" NIN, YAZARIN ÜÇ HİKÂYESİNDE YER ALAN ÜÇ PROTAGONİST ÜZERİNDEN GİDİLEREK DEĞERLENDİRİLMESİ

EVALUATION OF AUTOBIOGRAPHICAL REFLECTIONS AND ALIENATION FROM OĞUZ ATAY THROUGH THREE PROTAGONİSTS IN THE THREE STORIES OF THE AUTHOR

Dr. Öğrt. Üyesi Şerefnur ATİK

Avrasya Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Yeni Türk Edebiyatı, Trabzon / TÜRKİYE
ORCID: 0000-0003-0319-6662

ÖZET

Modern çağ insanının en önemli psikolojik sorunlarından biri olarak gösterilen "yabancılaşma", bireyin bulunduğu ortama veya zamana kendini yabancı hissetmesi durumudur. Türk Edebiyatının en önemli yazarlarından biri olan Oğuz Atay'ın metinlerinde sıkça karşılaştığımız bu kavram, yazarın özellikle Beyaz Mantolu Adam, Unutulan ve Korkuyu Beklerken adlı metinlerinde öne çıkmaktadır.

Bu üç metinde de başkahramanların "yabancılaştığı" görülmektedir. Bu bireyler kişiliklerinin, yaşantılarının ve toplumdaki diğer insanların onlara yönelik davranışlarının etkisiyle; kendilerini buldukları ortama ait hissetmemekte ve duyarsızlaşarak toplumdan uzaklaşmaktadırlar. Bu metinlerde Oğuz Atay'ın hayatından gelen otobiyografik yansımalar rastlanmaktadır. Bu otobiyografik yansımaların başında da Beyaz Mantolu Adam, Unutulan ve Korkuyu Beklerken adlı metinlerdeki başkahramanların yaşadığı yabancılaşmada Oğuz Atay'ın yaşadığı yabancılaşmadan yansımaların görülmesi yer almaktadır.

Bu çalışmada yabancılaşma kavramı ve onun göstergeleri, Oğuz Atay'ın yaşadığı yabancılaşmanın kökenleri ile bunlardan eserlerine düşen otobiyografik yansımalar üzerinde durulacaktır.

Anahtar sözcükler: Yabancılaşma, Metin, Otobiyografik yansıma, Başkahraman, Uzaklaşma

ABSTRACT

Alienation, which is shown as one of the most important psychological problems of people of modern age, is the situation where the individual feels unfamiliar with the environment or time. This concept, which is frequently encountered in the texts of Oğuz Atay, one of the most important writers of Turkish Literature, comes to the fore especially in his texts, Beyaz Mantolu Adam, The Unutulan and the Korkuyu Beklerken.

In these three texts, it is seen that the protagonists are "alienating". These individuals are influenced by their personalities, their lives and the behavior of other people in society; they do not feel they belong to the environment they live in and become insensitive to society. In these texts, autobiographical reflections from the life of Oğuz Atay are found. At the beginning of these autobiographical reflections are the reflections of the alienation of Oğuz Atay in the alienation of the protagonists in the texts of the Beyaz Mantolu Adam, Unutulan and Korkuyu Beklerken.

In this work, the concept of alienation and its indicators, the origins of the estrangement experienced by Oğuz Atay and the autobiographical reflections of his works will be emphasized.

Key words: Alienation, Text, Autobiographical reflection, Protagonist, Estrangement

1. GİRİŞ

Bu çalışmanın sağlayacağı yararlar içinde, yabancılaşma kavramı ve göstergeleri hakkında bilgi sahibi olmanın yanında, Türk edebiyatının en sevilen yazarlarından biri olan Oğuz Atay'ın kişilik yapısı hakkında bilgi sahibi olmak ve yazarın üç tane hikâyesi üzerinde metin incelemesi yapmak da yer almaktadır.

Literatürde Oğuz Atay hakkında ve Oğuz Atay'ın metinlerinde yer alan yabancılaşma hakkında yapılmış çokça araştırma ve yazılmış yazı bulunmaktadır.

Bizim çalışmamızın bu çalışmalardan farkı, Oğuz Atay'ın yaşadığı yabancılaşmanın izlerinin, adları geçen metinlerdeki başkahramanların yaşadığı yabancılaşma göstergelerinden hangileri ile özdeş olabileceği üzerinde çalışılmış olmasıdır. Yaptığımız çalışmanın, yazarı okuruna; şimdiye kadar hakkında yapılmış olan çalışmalardan daha farklı bir şekilde tanıtmaya yardımcı olabileceği kanaati ve ümidi taşımaktayız.

2. YABANCILAŞMA NEDİR?

Genel anlamda 20. yy. ile birlikte yazılmış olan edebi eserlerde çokça görülmeye başlandığı bilinen “Yabancılaşma” felsefi, psikolojik, sosyolojik boyutları olan bir kavramdır ve bireysel olarak yaşanan psikolojik bir durumdur.

Sanayileşme ile birlikte gelen modern yaşamın neticesinde ortaya çıktığı düşünülen bu kavram; insanın kendi kendisine ve içinde bulunduğu topluma karşı geliştirdiği / geliştirmek zorunda kaldığı, “tedirginlik, duyarsızlık, iletişimsizlik, kaçış, ötekileş(tiril)me” gibi olumsuz duygular ve tepkiler olarak tanımlanabilir.

Yabancılaşmanın niçin modern yaşam koşulları ile birlikte görülmeye başlandığına kısaca değinecek olursak; “Modern dünya, insanın kendisiyle arasındaki bölünmeyi arttırır ve bireyin varlığını bir bütün halinde idrak edememesine ve kişinin iç dünyasında parçalanmalara maruz kalmasına neden olur. Çalışanlarından rutin olarak belli saatlere ayarlı ve belli hareketleri yapmaya programlı, güdülenmiş performanslar bekleyen modern çalışma koşulları, yabancılaşmanın temel nedenlerinden bir tanesi olarak gösterilebilir.” (Sarıkaya, 2014: 1)

Tam bu noktada yabancılaşmanın nasıl aktif hale geldiğine değinmek gerekirse; “*Yabancılaşma toplumda önce düşünsel olarak başlar. Toplumun kendilik değerlerine tutunamayışı, bireylerin bir araya gelerek oluşturdukları toplumsal yapının parçalanmasına neden olur. Toplumun kendi değerleriyle çatışma yaşaması, onu bir arada tutan öz değerlere savaş açmasına neden olur. Burada önemli olan kendiliği ifade eden öz değerlerin birbirine neden ve nasıl savaş açtığıdır. Toplumu yaşatan ve insanı yücelten değerlerin unutulması veya tamamen silinerek ortadan kaybolması, bir yabancılaşma sorunsalıdır.*” (Şahin, 2013: 2317)

3. YABANCILAŞMANIN GÖSTERGELERİ

Bunlara bağlı olarak yabancılaşmanın; “a) Kendine yabancılaşma, b) Kültürel değerlere yabancılaşma, c) Toplumdan tecrit edilme ve topluma yabancılaşma, d) Mekânsal yabancılaşma gibi göstergelerinin” olduğu belirtilir.” (Ünalı, 2011: 29)

Yukarıda belirtilen kaynak başta olmak üzere, bu çalışmayı gerçekleştirirken incelediğimiz birçok kaynaktan yabancılaşma göstergeleri için yapılan tanımlamalar, kısaca şöyle açıklanabilir:

a) Kendine yabancılaşma insanın kendini bir nesne ile özdeşleştirilmesi veya insana dair gerçekliğin çarpık ve / veya aykırı algılanması olarak tanımlanabilir. b) Kültürel değerlere yabancılaşma, insanın ait olduğu toplumun değerlerine ve kültürüne olan ilgisinin yok olması olarak tanımlanabilir. c) Toplumdan tecrit edilme ve / veya topluma yabancılaşma, neticesi “yalnızlık” olarak beliren bir yabancılaşma türüdür. Bireyin kendini toplumdan geri çekmesi veya toplumun bireyi dışlaması şeklinde ortaya çıkabilir. d) Mekânlar içinde var olagelen insan ve toplum, yer değiştirince ait olduğu yerden kopar ve bunu davranışlarıyla sergiler. Mekânsal yabancılaşma da, diğer yabancılaşma göstergelerini tetikleyici bir unsur olarak tanımlanabilir.

Toplumsal yapının bozulmakta olduğunun bir göstergesi olan yabancılaşma, Oğuz Atay'ın neredeyse tüm eserlerinde görülen temel bir izlektir. Bu çalışmada Oğuz Atay'ın gerçek hayatında yaşadığı yabancılaşmanın kökenleri ve onun; “Beyaz Mantolu Adam, Unutulan ve Korkuyu Beklerken” adlı metinlerindeki yabancılaşma göstergeleri değerlendirilerek; yabancılaşma kavramının insan ve toplum üzerinde oluşturduğu olumsuz sonuçların neler olduğu üzerinde çalışılacaktır.

4. OĞUZ ATAY'DAKİ “YABANCILAŞMA”

Çalışmanın bu kısmında önce, yazar Oğuz Atay'ın yaşadığı yabancılaşma duygusunun kökenleri üzerinde durulmaya çalışılacaktır.

Yıldız Ecevit, “Ben Buradayım” adlı kitabında yalnızca Oğuz Atay'ın biyografisini değil, aynı zamanda onun psikolojik analizini de başarılı ve ayrıntılı bir şekilde okuyucuya sunmuştur. Bu nedenle çalışmamızın bu kısmında biz de aynı eserden istifade etmiş bulunmaktayız. Kitabında Oğuz Atay'ın, “anlaşılamamak” derdinden mustarip olduğundan bahsetmiş olan Yıldız Ecevit; “*Atay'ın metinlerinin – özellikle de ilk iki romanının- asıl oluşum nedeniydi kendini anlatmak.*” (Ecevit, 2016: 16) der ve onun ‘Günlük’ üne de “*Kimse dinlemiyorsa beni -ya da istediğim gibi dinlemiyorsa- günlük tutmaktan başka çare kalmıyor. Canım insanlar! Sonunda bana bunu da yaptınız.*” (Atay, 2016: 4) sözleriyle başlamış olduğunu dile getirir.

Bizim kanaatimize göre yazdıkları vasıtasıyla anlaşılacağını ummuş bir yazar olan Oğuz Atay'ın eserlerinde, çokça görüldüğü belirtilen otobiyografik yansımaların nedeni bu, anlaşılamiyor olmanın verdiği tedirginliktir. Çalışmanın bu kısmında Oğuz Atay'ın yaşadığı yabancılaşma duygusu, önce çocukluğu ile yaşamı / evliliği ve ardından da kişilik yapısı üzerinden gidilerek açıklanmaya çalışılacaktır.

Oğuz Atay, dışarıdan bakılınca bizim kanaatimize göre sessiz ve sakin olduğu düşünülebilecek bir çocukluk geçirmiştir. Bununla birlikte “*Diğer çocuklar gibi davranmayan küçük Oğuz'un aile içinde bir tür harika çocuk olarak görülmesinin ve parlak bir geleceğinin olduğunun düşünülmesinin, onu huzursuz etmiş, manevi baskı altına almış olduğu düşünülebilir.*” (Ecevit, 2016: 41) düşüncesi, Oğuz Atay'ın çocukluğu değerlendirilirken önemle dikkate alınmalıdır.

Annesi ve babasının farklı kültürleri yansıtan kişilikleri Atay'ın çocukluğunda tedirgin bir kişiliğinin oluşmasındaki ilk önemli etmenidir. Babasıyla yaşadığı kuşak ve kişilik çatışmasıyla büyüyen Atay, yine babasının zoruyla mühendislik okur. Hayatı boyunca yazarlığıyla bir arada yürüttüğü mühendisliği, onun kişiliğindeki iki uç noktadır.

Atay'ı tanıyanlar “*onun kişiliği ile ilgili olarak fikir birliği içinde buldukları bir iki özelliğin (dürüstlük/sahicilik) dışında sanki farklı bir insandan söz ediyormuşçasına anlatırlar Oğuz Atay'ı: Hem sessiz/içine kapanık hem de coşkulu/canlı biridir o; hem yaşama dönük, dirim gücü yüksek biridir hem yaşamdan kopuktur; hem her şeyi beyninde yaşayan soyut dünyanın insanıdır hem dünya nimetlerinden dorukta keyif alır; hem eğlencelidir hem sıkıntılı; hem zayıftır hem güçlü; hem idealisttir hem realist...*” (Ecevit, 2016: 180)

Bizim kanaatimize göre doğuştan sahip olduğu “hassas / duyarlı” kişilik yapısının etkisiyle yaşitlarından farklı oluşu ile birlikte; kendisinden beklenenlerin getirdiği baskıyla büyümüş olan Oğuz Atay, hayatı boyunca dünyanın çıkarıcı düzenine uyum sağlayamamış ve bu düzenden kaçmaya çalışmıştır. Bu kaçış ile birlikte de ilkokuldan itibaren şiddetini gittikçe artıran bir yalnızlaşma ve yabancılaşma yaşamıştır.

“*Böyle bir topluluğun içinde yaşayamayacağını anladığı için kaçmaktan başka çare bulamamıştır.*” (Ecevit, 2016: 170) cümlesindeki kaçış, yazarın kitaplarına konu olmuştur. Yıldız Ecevit'e göre “*İnsanlar tarafından anlaşılmadığını düşünen kişinin, insanların yer olmadığı bir dünyada kendisini daha mutlu duyumsaması doğaldır. Oğuz Atay'ın çocukluğundan başlamak üzere zamanının çoğunu kitapların, kurmacanın dünyasında geçirmesi; onun öğrenmeye ve edebiyat estetiğine olan düşkünlüğü kadar, insanların dünyasından bir kaçış denemesi olarak da nitelendirilebilir.*” (Ecevit, 2016: 42)

Bu kaçış Oğuz Atay'ın uyum sağlayamadığı evliliğinde de görülmüştür. Karşı cinse karşı hep çekingen olduğunu öğrendiğimiz Oğuz Atay; belki de “*Her şeyi bir düzene koymak gerekiyordu[r.]*” (Ecevit, 2016: 137) düşüncesinden yola çıkarak evlenmiş olmalıdır. Annesinin koruması altında yetişen Oğuz Atay'ın eş olarak kendisinden yaşça büyük olan Fikriye Hanımı seçmesi, bizim kanaatimize göre eşinde,

anne sıcaklığını araması nedeniyledir. Fikriye Hanım ile Oğuz Atay on yıl evli kalmışlardır. Sanata, felsefeye, edebiyata, sinemaya ve tiyatroya çok ilgili olan Oğuz Atay'ın evliliğinin temel sorunu çevrelerindeki insanlar tarafından, Fikriye Hanım ile aralarında entelektüel bir ortaklığın bulunmaması olarak gösterilmiştir. (Ecevit, 2016: 141)

Atay'ın bu arkadaş grubu arasında Sevin Seydi de vardır. Oğuz Atay ilk eşinden ayrıldıktan sonra; hayatının aşkı olarak niteleyebileceğimiz Sevin Seydi ile bir süre birlikte yaşamıştır. Okuduklarımızdan elde etmiş olduğumuz kanaate göre; büyük ihtimalle Oğuz Atay'ın kendi mutsuzluğu, bu birliktelikte zaman içinde bir sorun haline almıştır. Çünkü Oğuz Atay'ın içindeki kırılğan ve ürkek yan, onu insanlarla ilişkileri konusunda hep zorlamıştır. Onun bu durumu Yıldız Ecevit'e göre "*İç dünyada deprem, volkanlarla yer yerinden oynarken, dış dünyada fazla gürültü çıkarmadan yaşanan örtülü bir bunalımdır.*" (Ecevit, 2016: 172) şeklinde yorumlanmıştır. Dürüstlüğünün, içtenliğinin ve kırılğanlığının bir araya gelmesiyle yaşanan çoğu olayın, Oğuz Atay'ı diğer insanlara göre daha fazla etkilemiş olduğu düşünülebilir.

İnsanlar, içinde buldukları zamanın düşüncelerinden etkilenirler. Doğal olarak kişilik yapısı, özel yaşantıları yanında; ait olduğu zamanın özelliği olan felsefi düşüncelerin de Oğuz Atay'ın düşünce yapısı üzerinde etkisi vardır. "*Onun çok okuyan biri olarak, ontolojik sorunsalını, çağın varoluşçu felsefeleri çerçevesinde bir yere oturtmaya çalıştığı doğrudur. Ama bunalımı sahicidir, taklit değildir. Yaşadığı bunalım; sıradışı bir saydamlık, doğruluk tutkusunun ürünüdür, bu tutkuyu katıksız yaşama geçirmenin, toplumsal 'Ben'den arı bir 'Özben' yaratmanın olanaksızlığından kaynaklanır, böyle bir 'varoluşsal etik'e sahip olmayan bir çevre içindeki ayrıksı duruşun ve yalnızlığın neden olduğu bir durumdur.*" (Ecevit, 2016: 171)

Görüldüğü gibi Oğuz Atay, yaşadığı dönemin dünya görüşü olan varoluşçuluk felsefesinden etkilenmiştir ancak, onun yaşadığı (bunalım) yabancılaşma, hem yetiştiriliş tarzından hem kişisel özelliklerinden hem de aydın olmaktan kaynaklanan bir yabancılaşmadır.

Bu yabancılaşma Oğuz Atay'ın Tutunamayanlar adlı romanının ve Korkuyu Beklerken adlı kitabında bir araya getirdiği hikâyelerinin temel izleği olarak belirlemiştir. Bizim kanaatimize göre bu durum, Oğuz Atay'ın toplum düzenini bozmakta olduğunu gördüğü tehlikeyi düzeltmek istemesinden kaynaklanmıştır. Yazar, yazdıklarıyla bunu başarabileceğine inanmıştır.

4.1. "Beyaz Mantolu Adam" Adlı Hikâyenin Özeti

Beyaz Mantolu Adam isimli hikâyenin incelemesini yapabilmek için Korkuyu Beklerken adlı kitabın, İletişim Yayınevi tarafından 2017 yılında yayımlanmış olan 47. Baskısı üzerinde çalışılmıştır.

Hikâyenin başkahramanı olan "Beyaz Mantolu Adam", metnin başında başarısız olduğu belirtilmiş bir adamdır. Beyaz Mantolu Adam, kimseyle konuşmaz. Etrafındaki insanlara kendi istekleri doğrultusunda şekillendiği anlaşılan tepkiler verir.

Hikâyenin başında diğer insanlar tarafından dilenci olarak görüldüğünü anladığımız bu adam; bir sokak satıcısından bir beyaz kadın mantosu satın alır. Bu mantoyu metin boyunca üzerinden hiç çıkarmaz. İnsanlar onu tuhaf bulurlar, onunla alay ederler fakat o, mantoyla gezmeye devam eder.

Bir dükkân sahibi ve çalışanı, onu vitrin mankeni yapar. İçinde gezdiği kalabalık sokaklarda herkesten farklı tepkiler alır. Ona küfürler ederek, kötü davranan; onu, suçlayanlar da olur. Fakat "Beyaz Mantolu Adam" hiçbir şeye karşı koymaz. İçinde bulunduğu topluma uyum sağlamaya da çalışmaz. "Aykırı" biridir, toplumdan farklıdır.

Metnin sonunda etrafındaki kalabalığa karşı "tepkisiz" kalarak; hiçbir şey demeden mantosuyla denize doğru ilerler. İnsanların ikazlarına rağmen suyun içinde daha da ileri gider. Üzerindeki mantonun ağırlığı ile batar, gözden kaybolur.

Metin; Beyaz Mantolu Adam'ın etrafındaki kalabalığın içinden birinin "Amma da hikâye!" demesiyle son bulur.

4.1.1. "Beyaz Mantolu Adam" Adlı Hikâyede Bulunan Yabancılaşma Göstergeleri

Oğuz Atay'ın "Beyaz Mantolu Adam" adlı hikâyesinde "yabancılaşmış" ve toplum tarafından "ötekileştirilmiş" bir birey görmekteyiz.

Adını bilmediğimiz ve hakkında pek de bilgi sahibi olmadığımız bu birey, başarısız olduğu metnin başında belirtilmiş olan bir adamdır. İnsanların içinde yaşamaktadır ama içinde olduğu toplumun aslında dışındadır, çünkü farklılaşmıştır. Onu diğer insanlardan farklı kılan, üzerindeki beyaz renkli olan, kadın mantosudur. Bu manto onun, her gittiği yerde dikkat çekmesine ve pek de olumlu olmayan tepkiler almasına yol açmıştır. Hatta bu manto onun, öteki insanlar tarafından “canlı” bir vitrin mankenine dönüştürülmesine dahi neden olmuştur.

Beyaz Mantolu Adam’ın farklılaşmasının nedeni önce, giydiği kadın mantosu imiş gibi görünse de aslında, onun kendi içinde yaşamakta olduğu “yabancılaşma” duygudur. Metnin sonunda denizde kaybolmasıyla toplumu tamamen reddettiği anlaşılan bu adam, toplum tarafından da tecrit edilmiştir. Çünkü metinde onunla dalga geçen, ona acıyan, onu ezen, kısacası onu “ötekileştiren” insanlar vardır. Bu kalabalık grup içinden bazı insanlar hasta olabileceğini düşünerek bu adamdan tiksinti duyarlar, bazıları onun kadın mantosu giydiği için sapık olduğunu düşünürler, bazıları dilenci olduğunu düşünerek eline para tutuşturur, nihayetinde de bir güvenlik görevlisi, ahlaka aykırı davranışları nedeniyle ona bulunduğu yerden gitmesini söyler.

Bu insanların oluşturduğu grup, “kalabalıktır.” Kalabalık içinde Beyaz Mantolu Adamın hiç konuşmadan da olsa; “insani” sayılabilecek ilişkiler kurduğu az sayıda kişi de vardır. Fakat bu ilişkilerin de temelinde “çıkarcı” ilişkisinin bulunduğunu görmek, zor değildir. Nitekim vitrininde âdeta “canlı manken” olarak sergilendiği dükkânın sahibi olan patronun ona; kendilerinin yemekte oldukları kuru fasulye ve makarnadan ikram etmesinin nedeni, adamın güçsüz kalıp işlerine yarayamayacak olmasının verdiği kaygıdır.

Beyaz Mantolu Adamın gerçek bir insan gibi davrandığı zamanlar ona pek fayda sağlamamıştır. O adeta bir “nesne” olmakta daha başarılıdır. Nitekim canlı manken olarak sergilendiği vitrinden kaçarken dahi üzerindeki sargıları atmayan, onlarla hareket eden Beyaz Mantolu Adam metinde bize, plastikleşmiş, yapaylaşmış yani, “nesneleşmiş” bir insan olarak anlatılmıştır.

Atipik ve asosyal olduğunu gördüğümüz Beyaz Mantolu Adam, içinde yaşadığı kalabalığı oluşturan ve birbirinin adeta aynı olan; aynı çıkar ilişkilerinin ve aynı günlük yaşam rutinin kimliksizleştirdiği insanlara göre, ötekidir ve yabancıdır. Bu yabancılaşma, sadece Oğuz Atay’ın değil modern çağ insanının sorunudur.

Hikâyenin son kısmında Beyaz Mantolu Adam; denize doğru gider ve suyun derinliklerine gömülerek gözden kaybolur. Metin hakkında yapılmış olan çoğu incelemenin aksine, bizim kanaatimize göre onun bu davranışı bir intihar değil, bir kurtuluştur. Çünkü Beyaz Mantolu Adam tekdüze kalabalık içinden çıkarak, özgürlüğü tercih etmiştir. Onun bu tercihi tekdüze ve çıkarıcı kalabalığa bir çeşit meydan okumadır ve kendi varoluşunun kanıtıdır.

Beyaz Mantolu Adamın tekdüze kalabalık içinden kaçışı, çalışmamızın başlangıç kısmında belirtmiş olduğumuz gibi yazar Oğuz Atay’ın; kendisini anlamadıklarını düşündüğü insanların oluşturduğu kalabalıklar içinden kaçışının metne düşürdüğü otobiyografik yansıma olarak düşünülebilir.

4.2. “Unutulan” Adlı Hikâyenin Özeti

Unutulan isimli hikâyenin incelemesini yapabilmek için, Korkuyu Beklerken adlı kitabın İletişim Yayınevi tarafından 2017 yılında yayımlanmış olan 47. Baskısı üzerinde çalışılmıştır.

Hikâyenin başkahramanı olan kadın, eski kitaplara bakacağını söylediği kurgusal şimdiki zamandaki eşinin, kendisine verdiği fener ile tavan arasına çıkar.

Tavan arasında tozlu ve eski eşyalarını bulur. Sonra eski resimlerin yanına gider. Önce anne ve babasının resimlerini görür. Onların evliliklerindeki ilişkilerini hatırlar ve annesi ile babasının hem kendisini hem de birbirlerini anlayamamış olduklarını düşünür.

Daha sonra tavan arasında eski eşinin resmini bulur ve kendi evliliğindeki eski günleri hatırlar. Kitap sandığına doğru gider ve orada eski eşinin cesedini görür. Bir elinde tabanca olan bu erkek cesedinin, kendini öldürerek intihar ettiğini düşünür. Kavga ettikleri günü hatırlar. O gün eski kocası tavan arasına çıkmış, kendisi de evi terk etmiştir. Kadın, yaşam telaşesi; günlük yaşamın rutini içinde eski kocasının cesedini, orada unutmuş olduğunu fark eder.

Kendisi için bir çeşit savunma mekanizması geliştiren kadın, eski kocasının bir yolunu bulup gitmiş olduğuna inanmak ister. İlişkilerini tekrar düşünür.

Hikâye yeni eşinin ona sorduğu soruyla sona erer.

4.2.1. “Unutulan” Adlı Hikâyede Bulunan Yabancılaşma Göstergeleri

Unutulan adlı hikâyede de bireyin yabancılaşması ve yabancılaşma yaşayan modern toplum insanının duyarsızlığı, “evlilik ve aşk” izlekleri üzerinden gidilerek anlatılmaktadır.

İkinci evliliğini yapmış olan ve metinde adı belirtilmemiş olan bir kadın, tavan arasındaki eski eşyaların arasında eski kocasının cesediyle karşılaşır.

Bizim kanaatimize göre kadının eski kocası, tavan arasında unutulan bir nesneye dönüşmüştür.

“Gelenler, gidenler, geçim sıkıntısı, yemek, bulaşık, evin temizliği, (...) babamla annemin ölümü, bir şeyler yapma telaşı, önümde hep yapılması gereken işlerin yığılması. Orada, tavan arasında olduğunu unuttum sonunda.” Bizim düşüncemize göre yaşamın rutinlerinin ve zorunluluklarının göstergesi olan bu ifadeler, kadının duyarsızlaşmasına ve yabancılaşmasına neden olmuştur.

Kadın, tavan arasındaki eski eşyalar arasında bir zamanlar; eski kocası ile ilgili olarak “Görünüşüme bakma, içim öldü artık diye korkuturdu beni. İnanmazdım.” diye düşünmüş olduğunu hatırlar. Okuduklarımızdan kadının, eski kocasını hem sevmiş hem ona değer vermiş olduğunu; ancak, onu kaybetmemek için hiçbir şey de yapmamış olduğunu anlarız.

Hikâyede yazar Oğuz Atay’ın hayatından geldiğini düşündüğümüz otobiyografik yansımalar da bulunmaktadır. Kadının Sevin Seydi ve cesedin Oğuz Atay olduğu düşünülebilir. Çünkü hikâyede kadının çıktığı tavan arasında kaldırılmış kitap sandığı ve resim tahtaları vardır. Bu eşyaların, ilişkilerinde edebiyat ve sanat ile ilgili ayrıntıların daima var olduğunu bildiğimiz Sevin Seydi ve Oğuz Atay’ın eski eşyalarının, esere yansımaları olduğu düşünülebilir. Zaten ceset için yazılmış olan “Sağ kolu bir masanın kenarına dayalı; parmakları kalem tutar gibi aşağı kıvrılmış, boşlukta.” cümleleri de, bizim kanaatimize göre yazar Oğuz Atay’ı işaret etmektedir.

Kadın kendisi için tavan arasındaki bir “nesneye” dönüşmüş olan eski kocasını her ne kadar bütünüyle unutmamış da olsa; yabancılaşma duygusu nedeniyle adamın cesedini orada gördüğünde, önce korkar ise de sonra cesede karşı duyarsız davranır.

Görüldüğü gibi hayatın monotonluğu ve yapılması zorunlu olan işlerin insana yüklediği ağırlık nedeniyle duyarsızlaşan ve yabancılaşma yaşayan kadın, eski kocasının tavan arasında kalmış ve orada intihar etmiş olduğunu unutmamıştır.

4.3. “Korkuyu Beklerken” Adlı Hikâyenin Özeti

Korkuyu Beklerken isimli hikâyenin incelemesini yapabilmek için, aynı adlı kitabın İletişim Yayınevi tarafından 2017 yılında yapılmış olan 46. Baskısı üzerinde çalışılmıştır.

“Korkuyu Beklerken” isimli hikâyenin isimsiz kahramanı, bir gece evine dönerken sokak köpeklerinin kendisine havlamasıyla irkilir. Adımlarını hızlandırarak eve vardığında evindeki tanıdık eşyaların içinde üstü yazılı olmayan, yabancı bir zarf görür. Zarfın evine nasıl ve neden geldiğini bilmeyen kahraman, bir anda paniğe kapılır. Zarfı kâğıtta anlamadığı garip kelimelerle yazılmış, “sanki hiçbir dilden” olmayan birkaç cümle yazılıdır.

Kahramanımız, ertesi gün mektubu çevirmesi için ölü diller uzmanı, üniversitede öğretim üyesi olan bir arkadaşıyla görüşür ve gizli bir tarikattan gönderilmiş olduğunu düşündüğü bu mektupla başta dalga geçse de, sonrasında onu ciddiye almaya başlar ve evine kapanır. Gün geçtikçe evindeki erzak azalır ve elindeki son erzakla yaptığı aşurenin bitmesiyle aç kalmaya başlar. Yeni açılan bir marketin çirağının broşür dağıtmak için kapıya gelmesi sayesinde tekrar sipariş verir ve biraz daha erzağa sahip olur.

Kahramanının evinin yanındaki bina, yerine yenisi yapılmak üzere yıkım sürecine girer. Evinden çıkmayan kahramanımız, evinin yan tarafındaki inşaatı izleyip işçilerle konuşmaya başlar. Yıkım işi bittikten sonra baş yıkıcı gider, yerine baş kazıcı gelir. Artık bir arsa haline gelmiş olan komşu evin tabanını kazmaya başlarlar. Kahramanımızın tam parasının bittiği bir anda, banka hesabına ikramiye çıkmasıyla; kapısına bankacılar gelir ve ikramiyeyi verirler.

Kahramanınız, bir gün bahçede evin duvarlarını incelerken temelden yukarı doğru giden bir çatlak fark eder. Daha önce bir kiliseyi gezerken kullanıldığını gördüğü bir metodu kullanarak, çatlağı kontrol etmek için önüne bir cam yerleştirir. Ertesi sabah kontrol ettiğinde cam çatlamıştır. Cam parçasını atar. Tüm yaşadıkları üzerine düşünür. Birkaç gün sonra market çırağından gaz getirmesini ister. Mutfaktaki bütün gazete kâğıtlarını çıkarır, gelişigüzel bir biçimde etrafa serper. Bir gazete sayfasında bir gizli mezhebin üyelerinin tutuklanmasıyla ilgili bir haber gözüne çarpar. Okuduklarının neticesinde her şeyi heyecanla olduğu gibi bırakır, üstünü değiştirip evden ayrılır.

Bir süre evine uğramaz, otellerde kalır. Tanıdıklarını dolaşmaya başlar. Yaşayan son akrabası olan “dayı-amca-teyzeoğlu gibi birine” gider. Onlara gizli mezhepten ve son zamanlardaki ruhsal durumundan bahseder fakat onu anlamazlar. Evlenmek istediğini söyler ve evlenmek için ona birini bulmalarını ister. Bir taksiyle evine gider. Evinin önü kalabalıktır ve polisler vardır. Kalabalığın ilerisine geçtiğinde evinin yıkılmış olduğunu fark eder. Polislerin engellemelerine aldırmadan evine girer. Devrilmiş, kırılmış, tozlu eşyalarına bakar. Akrabasına döner, geceyi onlarda geçirmek istediğini söyler. Akrabası aracılığıyla tanıştığı bir kızla nişanlanır ve akşamları dışarıda birlikte yemek yerler.

Çevresindeki yemek yiyen diğer çiftlere kıskançlık ve hırsıyla bakar. Onlara bir kötülük yapmak ister ve adreslerine kendisine gelen tehdit mektubundan aklında kalanları yazarak gönderir. En yakın karakola giderek kendisini ihbar eder.

4.3.1. “Korkuyu Beklerken” Adlı Hikâyede Bulunan Yabancılaşma Göstergeleri

Korkuyu Beklerken adlı hikâyenin başkahramanının adı belli değildir. Evine giden yolda attığı adımları, gördüğü binaları, evinin kapısını açmak için anahtarı kaç kere çevirmesi gerektiğini titizlikle sayan, eşyaların konumunu ve sayısını hafızasında tutmakta olan obsesif davranışlı bu kahramanın hiç arkadaşı yoktur, çünkü insanlarla istese de sağlıklı bir iletişim kuramamaktadır.

Örnek vermek gerekirse, kendisine gelen gizemli ve anlaşılmasız bir dilde yazılmış olan mektubu bahane ederek, ölü diller uzmanı ve akademisyen olan eski bir arkadaşı ile görüşmek istemiştir. Ancak akademisyen arkadaşı ile de etkili bir iletişim kuramamış ve onunla olan kısa süreli ilişkisini de, derinliği olan bir arkadaşlığa dönüştürememiştir.

İnsanların kendi düşüncelerini anlayamayacak durumda olduklarını düşünen bu adam; eski arkadaşıyla iletişimi devam ettirmek ister fakat bu isteğinin, belli olmasından kendisine göre bir çekince duyar.

Evinde kendi başına kurmuş olduğu değişik ya da tuhaf diyebileceğimiz bir düzeni ve bu düzenin dışındaki hayata karşı da şiddetli bir korkusu olan bu adamın; toplumda kendine yer edinememiş bir birey olduğu ve insanlarla sağlıklı iletişim kurma problemi yaşadığı düşünülebilir.

Aldığı gizemli mektup karşısında tedirginlik duymaya başlayan kahraman; evinde kurmuş olduğu düzene sıkıca tutunur ve evinin dışındaki dünyadan zaman geçtikçe kopmaya başlar. Yalnızca bakkalın çırağı, inşaat ustası gibi figüratif kahramanlar aracılığıyla dış dünyaya ve insani ilişkilere çok az bağlı kalır.

Vermiş olduğumuz örneklerle iletişim kurma becerisinin zayıf olduğunu, kendi iç dünyasına dönük olarak yaşadığını ve kendisini toplumdaki tecrit ettiğini anlatmaya çalıştığımız kahramanımız, yalnızlık çekmekte olduğunun başka insanlar tarafından bilinmesini de istemez.

Korkuyu Beklerken adlı hikâyede yer alan adamın derinlikli ilişkiler kuramadığı insanların oluşturduğu toplumdaki kaçışı, çalışmamızın başlangıç kısmında belirtmiş olduğumuz gibi yazar Oğuz Atay’ın; kendisini anlamadıklarını düşündüğü insanların oluşturduğu kalabalıklar içinden kaçışının metne düşürdüğü otobiyografik yansıma olarak düşünülebilir.

5. BULGULAR

Bir yazarın psikolojisini olumsuz anlamda derinden etkileyen unsurlar, yazarın eserlerinde yer bulabilir; bunun yanı sıra yazarı etkilemiş olan bu unsurlar yazarın eserine çeşitli şekillerde yansımış olabilir.

Bu çalışmada yabancılaşmanın ve göstergelerinin neler olduğu, Oğuz Atay’ın yaşadığını düşündüğümüz yabancılaşmanın kökenleri ve yazarın; “Beyaz Mantolu Adam”, “Unutulan” ve “Korkuyu Beklerken” adlı hikâyelerinde bulunan yabancılaşma göstergelerinin neler olduğu üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın neticesinde Oğuz Atay'ın Beyaz Mantolu Adam, Unutulan ve Korkuyu Beklerken adlı hikâyelerinin başkahramanları üzerinde, yazar Oğuz Atay'ın yaşamış olduğu türde yabancılaşma göstergelerinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

6. SONUÇLAR

Oğuz Atay'ın Beyaz Mantolu Adam, Unutulan ve Korkuyu Beklerken adlı her üç hikâyesinde adları belli olmayan; üç ayrı başkahraman vardır.

Metinde haklarında ayrıntılı bilgi sunulmamış olan bu kahramanlar, yabancılaşma yaşamaktadırlar. Bu yabancılaşmaların göstergeleri şu şekilde belirtilebilir:

Beyaz Mantolu Adam: Toplumu reddetme, ötekileştirilme, nesneleşme

Unutulan: Duyarsızlaşma, nesneleşme

Korkuyu Beklerken: Toplumu reddetme, kendi içine kapanma, yalnızlaşma

Yapılan incelemenin neticesinde her üç hikâyede de, Oğuz Atay'ın hayatından gelen ve yazarın kendi yaşadığı yabancılaşmaya benzer olduğu düşünülen otobiyografik yansımalar bulunduğu görülmüştür.

Kendi zamanının en etkili felsefi düşüncesi olan yabancılaşmadan etkilenmiş olduğunu bildiğimiz yazarın hem Tutunamayanlar adlı romanı, hem de Korkuyu Beklerken adlı hikâye kitabı içinde bulunan ve üzerinde çalıştığımız bu metinler vasıtasıyla insanımızı anlatmaya çalışırken; toplumu yabancılaşmanın oluşturduğu sonuçlara karşı da ikaz etmeye çalıştığı kanaatine varılmıştır.

Yazarları ve eserlerini daha iyi anlayabilmek için hayatlarından eserlerine aktardıkları otobiyografik yansımaları bulmak önemlidir. Bunlara ek olarak; çalışmaya konu teşkil eden yazar hakkında hazırlanmış biyografiler öncelikle okunmalı, yazarın ait olduğu dönemin düşünce yapısının neler olabileceği de dikkatle araştırılmalıdır.

Metin inceleme çalışmalarının, yazarın hayatından gelen otobiyografik yansımalarından ve yazarı etkilemiş olan felsefi düşüncelerden ayrı düşünülemez. unutulmamalıdır.

Bütün bu ayrıntılar dikkate alındığında, hem kurmaca içinde gerçeğin payı görülmüş hem de üzerinde çalışılan metin daha iyi anlaşılmış olur.

KAYNAKÇA

ATAY, O. (2016), “*Günlük*”, İstanbul: İletişim Yayınevi

ATAY, O. (2017), “*Korkuyu Beklerken*”, İstanbul: İletişim Yayınevi

ECEVİT, Y. (2016), “*Ben Buradayım...*”, İstanbul: İletişim Yayınevi

SARIKAYA, O. (2014), Türk Edebiyatında Bir Yabancılaşma Prototipi Olarak “Otel Kâtibi: *International Journal of Languages' Education and Teaching*, Volume 3

ŞAHİN, V., (2013), Oğuz Atay'ın Romanlarında Toplumsal Yabancılaşma, *Turkish Studies*, Volume 8/9

ÜNALDI, H. (2011), “Türk Romanı ve Yabancılaşma: Bir Edebiyat Sosyolojisi Denemesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Konya